

# El factor català a la història de la immigració australiana



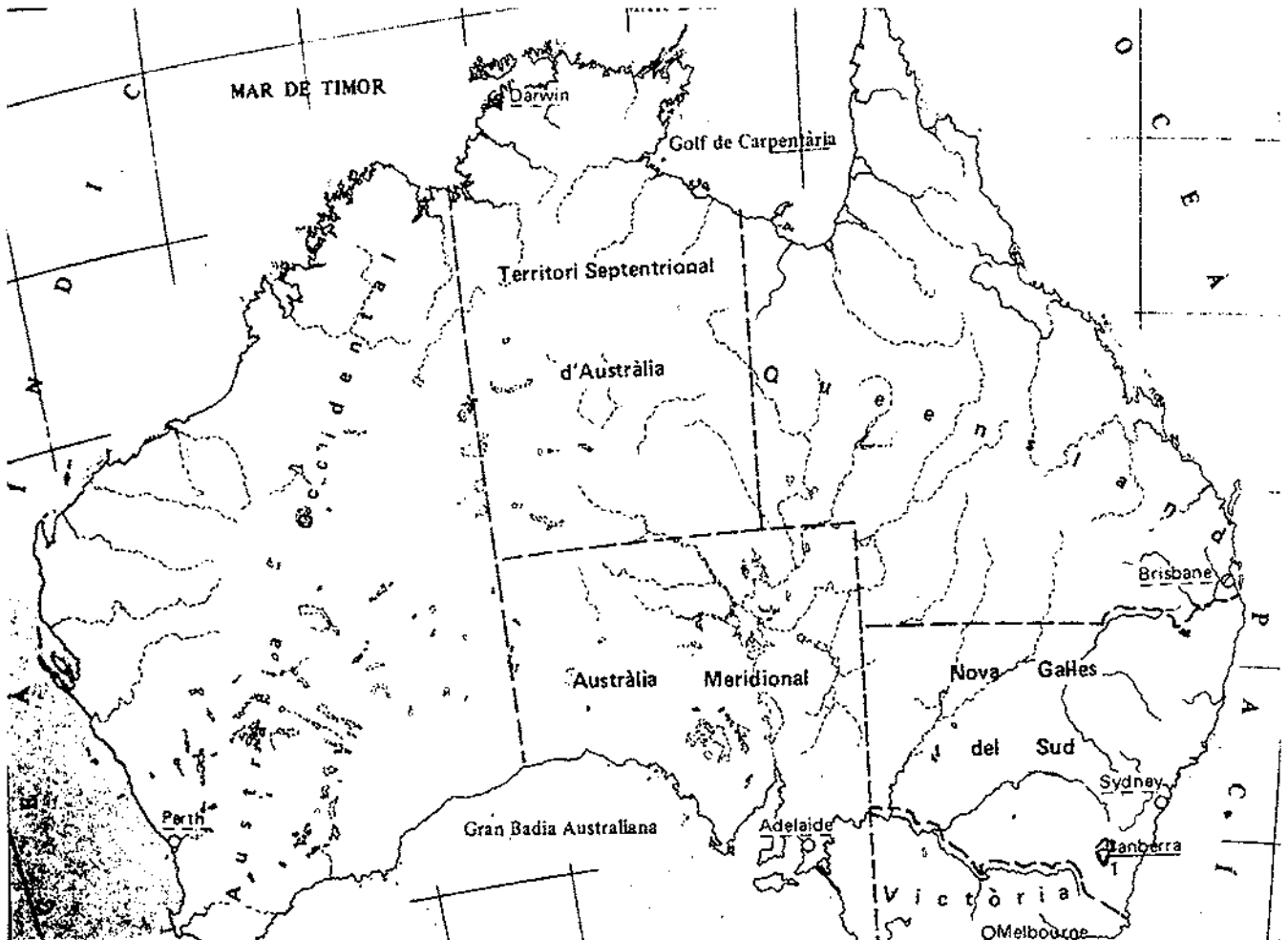
William A. Douglass  
Basque Studies Program  
University of Nevada, Reno

Juntament amb emigrants d'altres nacionalitats, els catalans van formar part, des de mitjan segle XIX i fins ben entrat el segle XX, de la construcció de la nació australiana. Seguint diverses fonts historiogràfiques —arxius de registres i de naturalitzacions del govern australià, arxius d'empreses que contractaven immigrants o registres de passatgers de diversos vaixells que anaven cap a Austràlia—, l'autor fa un recorregut a través de les xarxes d'emigració i de la convivència dels catalans a Austràlia.

*Together with emigrants of other nationalities, Catalans formed part of the construction of the Australian nation from the middle of the 19th century to well into the 20th. Following various historical sources —registers and naturalization archives of the Australian government, archives of agencies that contracted workers and the passenger lists of various ships to Australia— the author gives a tour of the emigration and settlement networks of the Catalans in Australia.*

Malgrat les reclamacions històriques d'Espanya i Portugal de parts d'Austràlia arran de la divisió del món entre ells l'any 1494 pel papa Alexandre VI, cap dels dos poders imperials ibèrics no van exercir mai cap control efectiu sobre el continent del sud. Quan l'any 1970 Espanya va signar un acord amb Gran Bretanya, va renunciar de manera efectiva a la seva posició al sud del Pacífic i amb això va cloure tota possibilitat que els esforços colonitzadors d'Espanya es dirigessin a Austràlia. Tanmateix, no va ser fins a mitjan segle dinou, i com a aspecte incidental dels esforços dels missioners catòlics dirigits a la població aborigen d'Austràlia Occidental, que els espanyols van establir la seva presència australiana. El pare Salvado, un monjo benedictí de Galícia, va fundar una missió a New Norcia amb l'ajut del pare Serra, un català. El 1849 els dos missioners van tornar a Europa amb la fi de reclutar personal per a la seva missió. El 6 d'octubre, Serra va salpar de Cadis amb trenta-nou benedictins, trenta-un dels quals eren espanyols. Segons Salvado: «Va ser a Barcelona [...] on vaig trobar el major nombre de voluntaris per acompanyar-nos al bisbe Serra i a mi a les missions australianes.»<sup>1</sup>

Ben entrat el segle vint, la missió va atraure altres sacerdots a més a més de personal de suport laic. Catalunya va aportar a la vora d'un terç d'aquests immigrants, mentre els altres eren principalment de Logroño, Navarra i Burgos. Fonament a aquesta conclusió en la prova imperfecta, o més aviat incompleta, proporcionada per un arxiu de registres de naturalització



recopilat per Charles Price quan preparava el seu estudi clàssic, *Southern Europeans in Australia*.<sup>2</sup> Aquestes dades em van permetre gran part de l'anàlisi que segueix, i vull expressar la meua gratitud al professor Price per haver-les posat a la meua disposició.

La segona iniciativa catalana a Austràlia va començar amb l'arribada dels germans Parer a la dècada de 1850. Eren de la vila d'Allella, a mig camí entre Barcelona i Mataró. Segons el diccionari geogràfic de Pascual Madoz publicat el 1848, Allella tenia 1.794 habitants a mitjan segle XIX. La vila, a banda de posseir una indústria del peix, és descrita amb aquests termes:

«Els encontorns són molt agradables, enaltits amb magnífiques cases de camp que certa gent rica de Barcelona ha construït per a gaudi propi, guarnides amb jardins i petits boscos de tarongers i llimoners regats per fonts de cabal permanent que recullen les aigües en grans cisternes.[...] Allella produeix blat, vegetals i abundància d'un vi generós molt preuat a Barcelona i al llarg de tota la costa; la collita de taronges i llimones és abundant, i també la de fruites dolces.»<sup>3</sup>

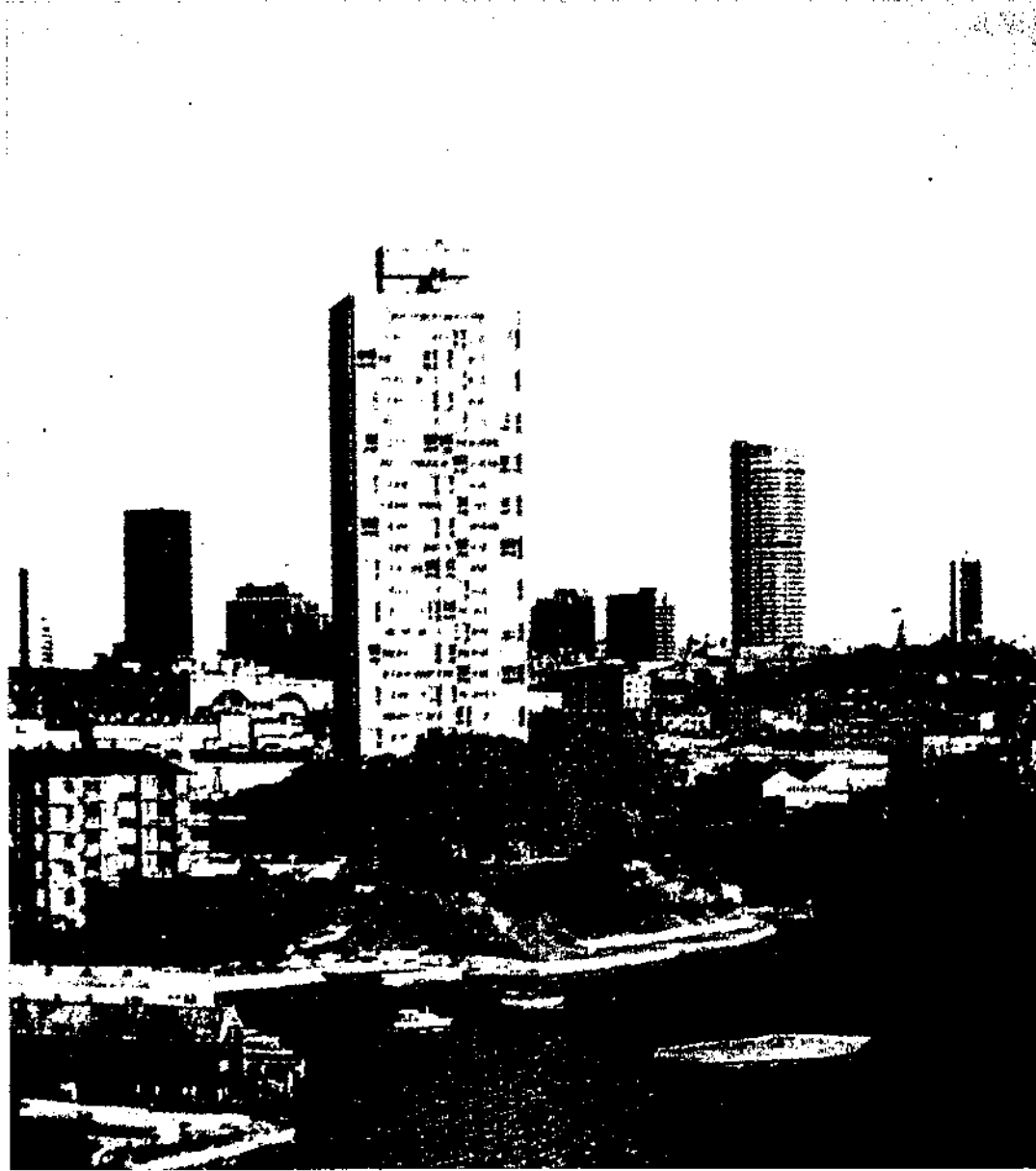
És difícil de dir amb certesa si els germans Parer tenien una implicació personal i familiar en el renom industrial i culinari d'Allella. Tanmateix, és suggerent que alguns d'ells obrissin a Melbourne un res-

1. Stormon, E. J., ed. i trad. *The Salvado Memoirs*. Perth: University of Western Australia Press, 1977. p. 101.

2. Price, C. A. *Southern Europeans in Australia*. Melbourne: Oxford University Press, 1963. L'arxiu de fitxes de Price està dividit en sol·licituds de naturalització a les colònies d'Austràlia Meridional, Victoria i Nova Gal·les del Sud (abans del 1903), i sol·licituds a tota la Commonwealth d'Austràlia entre el 1903 i el 1945.

3. Madoz, P. «Allella». *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid: D. Pascual Madoz, 1848. p. 528-529.

4. Segons J. Cortés, José era el primer Parer que va arribar al país (el 1855). El 1858 s'hi van unir els seus germans Francisco i Esteban. El 1860 els germans tenien un restaurant a Bourke Street, a Melbourne. El 1861 es van incorporar al negoci els seus parents Juan i Felipe. (Cortés, J. «Spanish». *The Australian People. An Encyclopedia of the Nation, Its People and Their Origins*. Ed. James Jupp. North Ryde, N.S.W.: Angus and Robertson, 1988. p. 803.) Els registres de naturalització indiquen que José va entrar el 1855 i va fer constar l'ocupació d'arquitecte quan va sol·licitar la ciutadania el 1899. Francisco va entrar el 1856 i treballava com a jardiner el 1895 quan es va naturalitzar. Juan i Felipe, que van entrar tots dos el 1861, eren propietaris de restaurant quan es van naturalitzar el 1895. Esteban no apareix en els registres de naturalització. Tot i això, segons una font: «El 1856, va arribar un tal Stephan Parer i es va posar a vendre botifarra seca molt picant i patates calentes a les 'aus nocturnes' pels carrers de Melbourne.» (Lyng, J. R. *Non-Britishers in Australia*. Melbourne: Macmillan, 1927. p. 134-135). Hi ha problemes per quadrar les edats dels germans amb l'asseveració que tenien un restaurant propi el 1860. José va néixer el 1841 i per tant tenia 14 anys quan va entrar a Austràlia i 19 quan presumiblement va fundar el restaurant. Francisco, el segon a arribar, era el gran. Tenia 20 anys quan va arribar el 1856 i n'hauria tingut 24 el 1860. Juan i Felipe van néixer tots dos el 1845 i per tant només tenien 16 anys



restaurant a Bourke Street, segons sembla, el 1860.<sup>4</sup> Certament, entre el 1855 i el 1888 van arribar a Austràlia vuit Parer, que posteriorment van demanar la naturalització. Potser n'hi va haver més. És probable que Michael (data d'entrada 1874), Francis (1879) i Stephan (1888) fossin nebots de la generació pionera. Quan van sol·licitar la naturalització, un d'ells treballava de cuiner i els altres dos de cambriers (possible-

ment en el negoci dels seus oncles).<sup>5</sup>

Durant les fases inicials, doncs, la immigració catalana del segle dinou a Austràlia era de naturalesa privada, tot i que, com en el cas dels Parer, és clar que rebia l'estímul de la migració en cadena de parents i gent del poble. La prova més antiga d'un intent organitzat de reclutar catalans va ser la iniciativa del govern colonial de Victòria el 1863, any en què va demanar a



l'oficina d'emigració a Londres que consultés als cònsols de Palerm, Marsella, Baiona, Bilbao, Barcelona i Gènova pel que feia a la possibilitat d'encoratjar la immigració d'agricultors versats en el cultiu de vinyes, olives i tabac. Les respostes van ser descoratjadores:

«Els cònsols de Baiona i Bilbao afirmen que no es poden trobar emigrants de la descripció requerida dins dels seus consulats. [...] El cònsol de Barcelona expressa l'opi-

nió que no se'n podria trobar cap amb coneixement dels cultius especificats i destaca que, abans d'obtenir permís per emigrar, un jove hauria de pagar 80 lliures per a un substitut militar.»<sup>6</sup>

Malgrat tot, la decisió personal dels nacionals espanyols d'emigrar a Austràlia tenia un efecte acumulatiu. Segons Lyng, el 1871 la colònia «espanyola» de Victoria ascendia a cent trenta-sis persones, que consideraven Stephan Parer com la figura d'un pare. També assenyalava:

«A mitjan la dècada dels vuitanta, el que era llavors alcalde de Bendigo, amb el desig de promoure la cultura del tomàquet, va introduir un nombre de famílies espanyoles i les va instal·lar en un lloc anomenat White Hill. Des de llavors s'han establert uns quants cultivadors més de tomàquets a Echuca.»<sup>7</sup>

Lyng no dona la font de la informació, i jo no n'he pogut verificar l'exactitud. Tampoc és clar, suposant que sigui exacte, si hi havia catalans entre les files dels cultivadors. Tot i això, si és correcte el paper central que Lyng atribueix a Stephan Parer, és possible.

D'un interès superior al dels Parer en si és l'emergència d'una presència catalana a Austràlia que, abans del 1891, venia d'una part molt circumscrita de Catalunya, s'agrupava a l'àrea de Melbourne i es concentrava en les especialitats ocupacionals de la indústria del menjar i el beure. Així, dels quaranta-cinc varons catalans sol·licitants de naturalització que van entrar a Austràlia abans del 1891, vint-i-sis feien constar Barcelona com a lloc de naixement, mentre

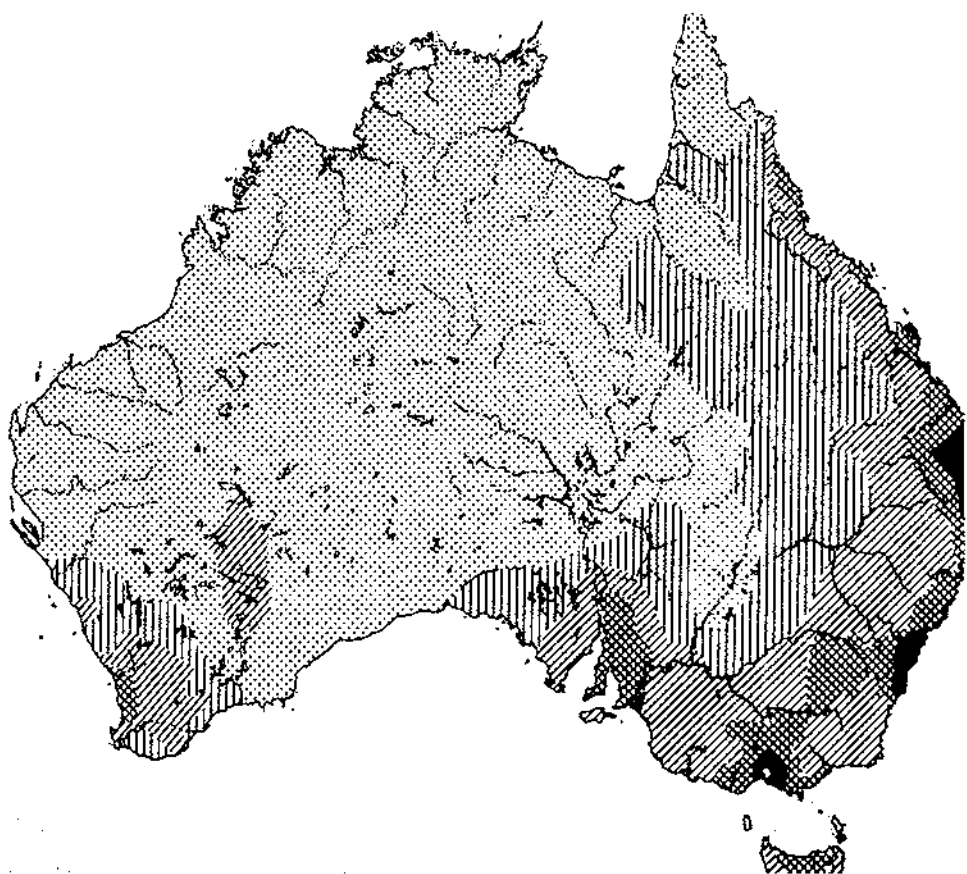
quan es van incorporar al negoci el 1861. Esteban (que potser era el gran) podria ser la clau, ja que Lyng el considera el fundador del restaurant. Apunta que, el 1871, Stephan Parer era considerat el pare de la colònia espanyola de Victòria formada per cent trenta-sis persones (Lyng, J. R. *Non-Britishers* [...], p. 135).

5. Un descendent del segle vint d'un dels Parer va ser un fotògraf de renom, Damien Parer (1912-1944), que havia nascut a Malvern, Victoria. Filmador de fotografia en moviment durant la dècada de 1930, va esdevenir filmador oficial de les Forces Internacionals Australianes el 1940 i n'acompanyà el primer contingent a Orient Mitjà. Va fotografiar els soldats australians en acció a Topbruk, Grècia i Síria. El 1942 va ser destinat a Nova Guínea, on va fer diversos documentals. Després es va unir a les forces americanes i el 20 de setembre del 1944 va ser mort durant l'aterratge a Peleliu. També hi havia un Raymond John Paul Parer (1894-1967) que va néixer a St. Kilda, Victoria, i va esdevenir un pioner aviador famós. Serví com a pilot d'avió de guerra a la Primera Guerra Mundial i després competí per establir diversos rècords de vol. També va servir a la Segona Guerra Mundial i va viure els últims anys com a plantador de canya de sucre a Queensland. (*The Australian Encyclopedia*. Vol. 4. 3a ed. Sidney: The Grolier Society of Australia, 1977, p. 454-455).

6. 12 de gener de 1863. Murdock a Elliott. Arxius de l'Estat de Queensland. Col. 77

7. Lyng, J. R. *Non-Britishers* [...], p. 135.

*La immigració catalana del segle XIX a Austràlia fou de naturalesa privada i cap al 1891 els catalans ja eren la comunitat més important en aquest país entre les persones provinents de la península Ibèrica. Densitat de població a Austràlia.*



onze, o un quart de la mostra, eren d'Alella (d'on era l'única sol·licitant femenina). Cal destacar que la rúbrica «Barcelona» podria encabir més nadius d'Alella donada la proximitat de la ciutat a la vila. És possible que algunes dones d'Alella anessin a un hospital de Barcelona a donar a llum. També és possible que alguns immigrants, en tractar amb oficials australians, trobessin més fàcil identificar-se amb Barcelona, donat el reconeixement del seu nom, que no pas haver de lletrejar i explicar Alella.

Trenta-un, o el 69% dels sol·licitants, vivien a Melbourne i cinc més a Victoria. A Austràlia Occidental en vivien vuit.

En termes ocupacionals, vuit homes eren propietaris o dirigien un restaurant, pensió o hotel en el moment de la sol·licitud, mentre

que setze eren treballadors de restaurant (sobretot xefs i cambrers). Així, més de la meitat dels homes de la mostra estaven relacionats amb la indústria del menjar i el beure.

En suma, les dades anteriors al 1891 suggereixen amb força una pauta de migració en cadena des d'una part circumscrita de Catalunya a l'àrea metropolitana de Melbourne on els immigrants s'agruparen en un únic nínxol ocupacional àmpliament definit. A més a més, la presència espanyola a Austràlia durant aquest període semblava dominada pels catalans. En el cens del 1891, només residien en tot el continent cinc-cents set persones nascudes a Espanya.<sup>8</sup> Per al període anterior a la federació, la mostra de Price només cobreix Victoria, Nova

Gal·les del Sud i Austràlia Occidental. En aquestes colònies, va trobar un total de 70 sol·licitants espanyols de naturalització el 1890, quaranta-cinc dels quals, o el 64%, eren catalans, com acabem de veure.

Amb propòsits heurístics, he establert un segon període que abraça els anys 1891 al 1906. Això viola l'organització de l'arxiu de Price, però correspon a l'evolució de l'experiència d'immigració catalana. És a dir, durant aquest període de quinze anys, hi ha un canvi discernible en els orígens en el món antic dels immigrants catalans i els seus destins australians, així com una certa ampliació del seu espectre ocupacional. A més a més, acabant l'anàlisi del segon període el 1906, podem separar l'impacte d'un reclutament de cent quatre catalans el 1907 per treballar a les plantacions de sucre del nord de Queensland.

La mostra del 1891-1906 conté cinquanta-cinc immigrants catalans mascles. D'aquest total, trenta-dos, o el 58%, feien constar Barcelona com a lloc de naixement, una xifra comparable a les declaracions de Barcelona en el període anterior. Tanmateix, només tres persones feien constar Alella com a lloc de naixement, mentre que també s'hi veien representades altres parts de Catalunya. És en aquesta època quan apareixen per primer cop els pobles de Vila-seca (al sud-oest de Tarragona) amb tres immigrants, i Sant Feliu de Guíxols (a prop de Girona) amb cinc. Ambdós pobles sorgirien posteriorment com a àrees significatives d'establiment de l'emigració a Austràlia.

Pel que fa a les destinacions australianes dels emigrants durant el període 1891-1906, Melbourne i Victoria (amb tretze) cedeixen el paper dominant a Perth (vint-i-un) i Austràlia Occidental (dotze) com a principal receptor de la immigració catalana. Sidney i Nova Gal·les del Sud (amb un total de vuit) emergeixen per primer cop com a alternativa.

En l'aspecte ocupacional, encara hi ha una concentració considerable a la indústria del menjar i el beure (vint-i-cinc individus), però la seu dels establiments de propietat catalana ha passat de Melbourne a Perth i Fremantle. El percentatge global de catalans al sector del menjar i el beure davalla del 53% en la mostra anterior al 45% a la posterior.

També hi ha la indicació més lleugera d'una presència catalana a Queensland a les darreries del segle dinou. El 1881, dos individus (germans? cosins?) amb el mateix cognom van demanar la naturalització. José Antonio Pares, de 38 anys, treballava d'administrador de correus a Emerald, mentre Martin Pares, de 33 anys, era delinquant a Brisbane.<sup>9</sup>

Sabem per l'autobiografia que va publicar un dels seus fills que José Antonio Pares s'establí a Mareeba el 1893, on tenia un negoci propi com a agent comissionista i comptable.<sup>10</sup> En el llibre, Luis Amadeu Pares explica:

«El meu pare entretenia els visitants del sud organitzant un corroboree<sup>11</sup> de negres al jardí del davant. Com que s'oferia a cadascun dels morens un subministrament lliberal de tabac i un àpat perfecte a canvi dels seus serveis,

8. Commonwealth d'Austràlia. *Census of the Commonwealth of Australia*, 1921. Vol. 1. Canberra: Commonwealth Government Printer, 1921. p. 51.

9. «Retorn de forasters naturalitzats durant els darrers cinc anys, des de l'agost de 1880 a l'agost de 1885, en nombre de 2.320», *Queensland Votes and Proceedings*. Vol. 2 (1885) 231-260 passim.

10. Pares, L. A. *I Fiddled the Years Away*. Brisbane: [s. n.] [s. a.], c.1940. p. 7, 28.

11. N. de la T.: Corroboree: entre els aborígens australians, reunió de caràcter sagrat, festiu o guerrer.

mai no hi havia cap dificultat per muntar un *corroboree* sense avisar amb temps. De fet, la dificultat residia en convèncer-los de plegar quan els convidats ja havien marxat i tot sovint la funció no acabava fins que el pare s'aixecava del llit a altes hores del matí i, amb aire de fantasma, amb la camisa de dormir, els feia fora amb un reguitzell d'epítets catalans. Els negres esperaven aquest moment com si fos part de la funció i fugien abans de la tirallonga tot emetent crits de "tuckei". Sempre es referien a l'actuació del pare com el "*corroboree* del vell".»<sup>12</sup>

El reclutament d'homes per a la indústria del sucre del nord de Queensland el 1907 és un esdeveniment que marca una línia divisòria en la història dels catalans a Austràlia. Abans d'això, l'entrada de nacionals espanyols al país estava guiada per les decisions d'individus pioners i per l'activació subsegüent dels lligams d'amistat i parentiu que facilitava la cadena de migració. Donat el petit nombre de persones implicades i la naturalesa «privada» de la immigració, no atreia gaire atenció. En contrast clar, la introducció de catalans per part de la Companyia Colonial de Refinament del Sucre, un reclutament intencionat i accidental alhora, va generar una gran controvèrsia.

Va ser intencionat en el sentit que formava part de la saga contínua de transformació de la dependència de la indústria del sucre de la força de treball asiàtica i hawaiana a l'europea.

Començant el 1891, quan es prohibí per primer cop el tràfic de hawaïans, per bé que breument, i

culminant el 1907, quan els hawaïans van ser repatriats a les illes del Pacífic, la indústria del sucre de Queensland es va haver d'enfrontar alhora a la manca de força de treball i a una crisi de confiança. Un cop les colònies australianes es van declarar partidàries de federar-se en una Commonwealth caracteritzada per una política blanca d'Austràlia, l'ús continu de força de treball de color a les plantacions de canya de sucre va esdevenir impossible econòmicament i políticament. Tot i això, continuava tenint-se com axioma a la majoria dels cercles que els blancs eren incapaços de fer de mà d'obra en les condicions tropicals. Els tímids esforços per utilitzar immigrants britànics, alemanys i escandinaus van donar pocs resultats.

Donat el pensament de l'època pel que feia a la raça, es va plantejar l'argument que potser la constitució dels europeus del sud els feia més escaients per treballar als tròpics... acostumats com estaven a la feina de camp sota les caloroses condicions del clima mediterrani. Així, el 1891, els desesperats plantadors, amb el suport tàcit de les autoritats de Queensland, van abraçar un pla per introduir tres-cents trenta-cinc italians piemontesos com a possible alternativa als hawaïans. Això va enfurismar tant els nativistes com els sindicalistes. Per als primers, els europeus del sud eren colonitzadors inferiors que subvertirien l'objectiu desitjable de mantenir Austràlia com un bastió de la cultura britànica mitjançant la immigració contínua de «parents i coneixences» de les illes britàniques. Per als sindicalistes, el

pla de contractar mà d'obra per sota dels nivells de sou per a europeus era un repte per al nivell de vida de la classe treballadora. També va esperonar el temor perenne d'«immigració promíscua» com a eina per soscar la posició negociadora dels treballadors. En conseqüència, la conveniència del reclutament italià va ser debatut amb escreix a la premsa de Queensland i al Parlament.

El 1907, quan ja era clar que havia acabat l'època dels hawaians i la indústria del sucre tornava a contemplar amb neguit la limitació de les seves opcions, la CCRS va decidir enviar Thomas Hughes al nord d'Itàlia amb la missió de contractar italians per a les plantacions que proveïen els seus molins del nord de Queensland. El pla va fracassar quan el govern italià va intervenir per impedir que els seus ciutadans signessin cap acord. Un Hughes desesperat va encaminar els seus passos cap a una altra banda. A finals de febrer, un oficial de Queensland va enviar un missatge xifrat a Brisbane dient que el señor Duch, per mitjà d'un agent de la Schipper Steamship Company havia reclutat cinc-cents catalans per a les plantacions de canya.<sup>13</sup> El maig del 1907, Hughes va informar a la seu de la companyia que enviava cent dotze homes —vuit britànics i cent quatre catalans— a Queensland. Els havia ofert el pasatge com a incentiu. Els plantadors haurien de pagar 5 lliures per home en rebre els treballadors, però la CCRS es faria càrrec de la resta de despeses de l'operació. Quant a la qualitat dels reclutats, Hughes afirmava:

«Pel que fa a la nacionalitat dels

homes compromesos, pràcticament no vam tenir opcions donades les dificultats que ens han posat els diversos governs, però els catalans són descrits com una classe de treballadors agrícoles molt satisfactòria.»<sup>14</sup>

Abans que arribés a Austràlia el primer carregament d'homes a bord del Bulow, en va sortir un segon amb trenta-un britànics, vuitanta-un escandinaus i quaranta-un austríacs. Els oficials de la CCRS van voler mantenir la confidencialitat d'aquest fet per mirar de col·locar tots els espanyols abans que s'escampés la notícia d'una alternativa.<sup>15</sup>

Aquesta preocupació pel que feia a la recepció dels catalans va resultar justificada. Quan s'acostaven a Perth, la premsa d'Austràlia Occidental va informar que estaven a punt d'arribar cent disset espanyols, els primers d'un miler d'homes reclutats per un tal senyor Ferrer de Barcelona. Els homes eren descrits com «gent de poble». La CCRS es va afanyar a esmenar la informació tot subratllant que els espanyols del primer grup només eren cent quatre, i que eren els únics reclutats per a Queensland.<sup>16</sup>

Quan els homes van salpar de Fremantle camí de Melbourne, el Melbourne Argus va comentar que n'hi havia alguns que no tenien cap intenció de complir el contracte amb la CCRS i que un total de vuit havien abandonat el vaixell a Austràlia Occidental. El secretari de la Commonwealth per a Afers Exteriors Atlee Hunt, va opinar que, com que els europeus tenien llibertat d'entrar a Austràlia, el govern no hi tenia res a dir.<sup>17</sup>

12. Pares, L. A. *I Fiddled* [...], p. 10.

13. 28 de febrer de 1907. Arxius de l'Estat de Queensland, PRE 120.

14. 30 de maig del 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra. Universitat Nacional d'Austràlia, Llibre de Cartes 9, Macknade Out 142/1515.

16. *North Queensland Register*. 6 de juliol 1907 : 39.

17. *North Queensland Register* 13 de juliol 1907:34





*Els treballadors catalans que es van establir a Austràlia treballaren en el sector serveis, com els germans Parer d' Alella a Melbourne, i en el sector primari. Bens australians a Nova Gal·les del Sud.*

A l'arribada dels homes a Sid-  
ney, la premsa informà el següent:

«Deixant de banda l'habilla-  
ment, que en alguns casos era ben  
curios... formaven un grup de tre-  
balladors de molt bon veure. Sem-  
blaven tenir principalment entre  
21 i 26 anys, i tots sense excepció  
sollers. Signaran per divuit mesos  
a 23 xelins 6 cèntims per setmana.  
Els han pagat el passatge fins a  
Austràlia, però no s'ha fet cap pro-  
visió pel que fa a la tornada.»<sup>18</sup>

Quan els catalans s'acostaven a  
Brisbane, l'editorial del diari North  
Queensland Register va escriure:

«La introducció d'un gran nom-  
bre de treballadors espanyols per  
substituir els hawaïans deportats a

les plantacions de canya de sucre  
és una mesura que es contemplarà  
amb certa ambigüitat de senti-  
ments. És una llàstima que no  
s'hagin pogut trobar immigrants  
de raça britànica per fer aquesta  
feina. [...] Pel que fa als [espa-  
nyols], a jutjar pel seu aspecte,  
semblen una mena robusta d'ho-  
mes i, si se'ls pot sotmetre a disci-  
plina, seran una adquisició per als  
plantadors de sucre. Tanmateix, no  
manquen escèptics que declaren  
que aquests espanyols no s'adapta-  
ran fàcilment als nostres costums i  
que els hawaïans, amb tots els seus  
defectes, eren més escaients per a  
les condicions del nord de Que-  
ensland.»<sup>19</sup>

En el mateix diari, i amb el títol de «La invasió espanyola», es deia:

«No la de l'Armada de Felip als anys vuitanta del segle setze, en els bons anys del brillant regnat de la reina Elisabeth, sinó la d'ahir, o d'avui, dels espanyols amb pell color d'oliva que han vingut a tallar canya a Queensland. Tota nacionalitat té alguna cosa pintoresca, fins i tot els australians amb les seves paraules fatxendes, i aquestes criatures que habiten a les costes del blau Mediterrani juntament amb els italians, sicilians i altres nacionalitats velles i romàntiques, tenen moltes coses per atreure l'ull de l'artista. Els tons marrons i verds dels seus velluts i panes quan recorrien els carrers feien pensar en els guardaboscós anglesos. [...] La majoria són catalans, procedents de Barcelona. [...] Un llibre vell del vell regne d'on vénen diu que la gent és d'enginyer agut i amant del plaer, però que tenen molt orgull nacional i un fort esperit revolucionari. [...] No tenen el mateix origen que els espanyols ordinaris, cosa que es fa avinent en les seves faccions, més clares. [...] Els homes són de bona mena, i molts d'ells tenen experiència de treball agrícola. [...] La seva Barcelona, a frec del Mediterrani, és un lloc càlid, i diuen que tornaran a sentir-se «a gust» quan arribin a Cairns. Els homes saben molt bé l'acord que han fet, i asseguren que l'observaran amb fidelitat. La majoria dels immigrants diuen que tornaran a casa quan acabin els tres anys.»<sup>20</sup>

La CCRS va enviar un representant a rebre el vaixell coster Marloo a Townsville. Donat l'escalfament de l'ambient, el van acom-

panyar dos policies. Hi havia cinc homes menys i n'hi havia que havien intercanviat els papers d'identitat per mirar d'anar al mateix lloc que els seus amics. Hi havia hagut unes quantes discussions a bord del Marloo i els espanyols demanaven una bestreta de 5 xelins cadascun.<sup>21</sup> Quan van arribar a Lucinda, els homes es trobaven en estat de gran excitació. Alguns d'ells van rebutjar d'anar al lloc que els era assignat. Com que l'intèrpret no tenia manera de verificar si el contracte que posseïen era l'original, els en va fer firmar un de nou. Això va provocar considerables sospites. Molts d'ells s'havien emborratxat entre Townsville i Lucinda i demanaven diners per a vi i cervesa. A canvi, l'agent de la CCRS a Lucinda els va avançar diners per roba.<sup>22</sup>

A mitjan juliol, els espanyols havien estat distribuïts entre les plantacions que proveïen els quatre molins del nord de la CCRS (Macknade i Victoria a Herbert, Goondi a Johnstone i Hambleton a prop de Cairns). En aquell moment, tres dels desertors de Fremantle s'havien presentat voluntàriament,<sup>23</sup> com també havien fet els cinc evadits de Townsville. Va ser extraordinàriament difícil col·locar-los perquè els plantadors en sabien els antecedents. Un plantador britànic es va negar a permetre que els espanyols trepitessin la seva plantació,<sup>24</sup> mentre un altre es queixava que li havien donat un ferrer, un fuster, un director d'estació de tren, un oficinista i dos males peces.<sup>25</sup> L'administrador del molí de Macknade, per part seva, estava empipat perquè els espanyols rebutjaven de

18. *North Queensland Register* 13 de juliol 1907:41.

19. *North Queensland Register* 20 de juliol 1907.

20. *North Queensland Register* 20 de juliol 1907:29.

21. 4 de juliol de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 3, Victoria In 142/1594.

22. 25 de juliol de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 3, Victoria In 142/1594.

23. 11 de juliol de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Llibre de Cartes 9, Macknade Out 142/1515.

24. 13 de juny de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

25. 18 de juliol de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

comprar el tabac que havia arribat amb ells i preferien les marques australianes més barates. L'administrador tenia 900 paquets de tabac espanyol per vendre.<sup>26</sup>

26. 15 d'agost de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

27. 22 d'agost de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 3, Victoria In 142/1594.

28. 8 d'agost de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

29. 29 d'agost de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

30. 6 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

31. 5 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

32. 26 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Uni-

Gairebé de seguida es van plantejar problemes més seriosos, com ara informes d'embriagueses i desercions. La CCRS retenia el pagament de quatre setmanes per tal de mantenir els homes a les plantacions.<sup>27</sup> Hi havia dos plantadors que portaven armes de foc, mentre que alguns espanyols anaven a treballar a les plantacions armats amb revòlvers i dagues. La policia local refusava d'intervenir sempre que la confrontació es limités a la propietat privada. Un dels plantadors, Charles Lacaze, es queixà a la CCRS que els pitjors quatre homes que tenia eren anarquistes obligats per les autoritats a abandonar Espanya.<sup>28</sup>

Un dels homes de Lacaze es va evadir, va ser arrestat i el van portar davant el jutge. Al judici, l'home va declarar que era fuster i no estava avesat a la feina de la plantació. Li van posar una multa de 20 lliures i el van obligar a tornar a la feina. Dos homes més havien abandonat un altre plantador. Tot i que aquest estava encantat d'haver-se'ls tret de sobre, la CCRS insistí a emetre una ordre d'arrest perquè servís d'exemple als altres espanyols.<sup>29</sup> Quan els van agafar i van acceptar davant del tribunal de tornar a la feina, la CCRS va enretirar els càrrecs. La companyia, però, es va alarmar davant el suggeriment del jutge que s'hauria de buscar un nou amo per als homes insatsfets. Un oficial de la companyia va donar ordres a l'intendent de no traduir-ho, preo-

cupat per la confusió que resultaria si els espanyols poguessin canviar de feina a voluntat. Cada cop era més gran el temor de la CCRS de trobar-se col·lapsada amb tots els espanyols: hi havia plantadors disposats a perdre les cinc lliures per cap que havien invertit per tal de lliurar-se d'aquells homes.<sup>30</sup>

Els homes de Lacaze van iniciar una vaga per l'arrest del seu compatriota. El plantador frustrat va informar la CCRS que els seus catalans no eren agricultors, que la seva feina era insatisfactòria i que pensava desfer-se d'ells en acabar la temporada.<sup>31</sup> Lacaze també va enviar un missatger a Brisbane a buscar homes per acabar la collita.<sup>32</sup> Un altre plantador va informar la CCRS que els seus espanyols trigaven quatre dies a fer la feina d'un dia. Un d'ells li havia dit que no havia estat mai una temporada tan llarga fora de la presó i que estava disposat a ser enviat novament a Espanya.<sup>33</sup>

Mentrestant, semblava que els organitzadors del sindicat intentaven sembrar el desacord entre els espanyols en un intent d'induir-los a trencar els seus acords.<sup>34</sup> Se suposava que circulava un pamflet amb aquest efecte entre ells, però la CCRS no va aconseguir d'obtenir-ne cap còpia.<sup>35</sup> Al setembre, dos dels immigrants s'havien afiliat al Sindicat Australià de Treballadors del Sucre. El sindicat es proposava subvertir l'intent de la CCRS de permetre que els espanyols tallessin canya amb un contracte per tones i per tant guanyessin més diners que la taxa de sou setmanal.<sup>36</sup> A l'octubre havien desertat uns quants espanyols, i la CCRS estudiava la possibilitat que el con-

*Malgrat les dures condicions del medi físic i del treball, els catalans que van anar a Austràlia s'hi van adaptar; alguns van arribar a crear grans complexos comercials i d'oci, com el Paronella Park a Mena Creek, prop d'Innisfail, creat pel barceloní J. Paronella. Desert de Simpson, prop d'Alice Springs.*



solat espanyol escrivís als homes advertint-los dels perills d'escoltar els organitzadors sindicalistes. Si trencaven el compromís, no solament esdevindrien subjectes a acusació, sinó que també es quedarien sense el salari de suport que els proporcionaven durant la temporada d'inactivitat després de la collita.<sup>37</sup>

A hores d'ara el tema espanyol havia començat a atraure l'atenció

nacional. El govern de la Commonwealth va demanar informació sobre els evadits. Sembla que els desertors espanyols de Cairns van aparèixer a Cloncurry, on van matar les cabres dels residents.<sup>38</sup> Mentrestant, un altre plantador va dir a la CCRS que els seus espanyols eren tan bruts que no els deixava ni acostar-se a casa seva,<sup>39</sup> mentre un altre suplicava que l'alliberessin dels seus homes perquè

versitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

33. 12 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

34. 5 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

35. 26 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

36. 18 de setembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

37. 16 d'octubre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

38. 2 d'octubre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

39. 10 d'octubre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Macknade In 4 142/1496.

40. 24 d'octubre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

41. *North Queensland Register*, 14 des. 1907:28.

42. *North Queensland Register*, 22 feb. 1908:33.

43. 12 de desembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Llibre de Cartes 4, Macknade Out 142/1515.

44. 12 de desembre de 1907, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

45. 27 de febrer de 1908, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Arxiu de Cartes 4, Victoria In 142/1595.

46. 2 de maig 1912, col·lecció de la Companyia Colonial de Refinació del Sucre, Arxius de Negocis i Mà d'Obra, Universitat Nacional d'Austràlia, Victoria In 142/3446.

47. Aquesta afirmació s'ha de veure en el context de la naturalesa dels registres. És presumible que hi hagi un biaix cap als individus amb propietats i emprenedors, persones que tenien un «puntal» a Austràlia. Per a propòsits del present, assumeixo que aquest biaix és sistemàtic en tot el període de temps cobert pels registres de Price.

tenia por que li cremessin la collita si els obligava a treballar.<sup>40</sup>

Els esdeveniments van arribar al punt culminant al desembre al districte de Geraldton. Es va fer un judici a set homes per no presentar-se a la feina. El jutge els va multar amb 10 lliures cadascun i els costos del judici, o quatre mesos a la presó si no complien els contractes. Ells van rebutjar la sentència i, quan ja se'ls enduien per traslladar-los a la presó, tots els espanyols del districte van córrer cap al tribunal al crit de «tots units». Van ocupar el palau de justícia durant una breu estona fins que, arribats els reforços de la policia, van ser reduïts. Van arrestar vint-i-vuit espanyols, i els altres espanyols del districte van iniciar una vaga en solidaritat amb els seus compatriotes.<sup>41</sup> Els participants a la manifestació van ser condemnats a una multa amb l'alternativa de cinc mesos a la presó. Van ser enviats tots a Townsville però, al febrer, almenys cinc havien tornat a Geraldton. Molts patrons portaven armes de foc.<sup>42</sup>

Per part seva, la CCRS estava disposada a cancel·lar els acords en acabar la temporada amb la seguretat que tant el treballador com el patró hi estarien d'acord. També va deixar córrer els plans de reclutar homes al continent europeu per a la temporada del 1908 i es preparava per fer-ho a les Illes Britàniques.<sup>43</sup> Es va convocar una reunió en què es va absoldre els espanyols de les seves obligacions. Un organitzador sindicalista va mirar d'obrir-se pas a la sala per dir que tots els homes haurien de rebre un bonus per alliberar la CCRS i els plantadors del compromís. El van

fer fora de mala manera. Es va decidir, a canvi, que tots els treballadors que desitgessin ser alliberats reembossarien al seu patró les 5 lliures avançades com a subsidi.<sup>44</sup>

La temporada del 1907, tant per a la CCRS com per als plantadors i els catalans, devia semblar interminable. Tanmateix, malgrat la lletania de desastres, també va plantar la llavor de la presència catalana al nord de Queensland. El febrer del 1908, una memòria de la CCRS feia un resum de l'experiència. Havien començat a treballar noranta-cinc espanyols d'acord amb el pacte, i trenta-dos encara tenien contracte. Quaranta-set pactes havien estat cancel·lats per mutu acord, s'havia acomiadat cinc homes per embriaguesa habitual i onze s'havien evadit. Alguns dels que havien complert el contracte romanien als districtes de canya i treballaven tallant fusta i llenya. Molts se n'havien anat cap al sud atrets per la falsa promesa de sous més alts, però alguns ja havien escrit als seus antics patrons demanant-los un contracte a la plantació de canya per a la temporada del 1908. Set homes havien demanat a les seves dones que es reunissin amb ells a Austràlia.<sup>45</sup>

Es fa evident que s'havien posat les bases de la cadena de migració catalana a Queensland en una carta enviada per José Ferrer de Girona a Thomas Hughes de la CCRS el maig del 1912:

«Seria possible disposar que una de les plantacions de la vostra companyia contractés 6 homes bons i pacífics que s'embarcarien al setembre d'aquest any cap a Sidney. Es tracta de 5 homes no casats

i un de casat, que vindria amb la dona, tots joves i vigorosos, acostumats a treballar.»<sup>46</sup>

Podríem acabar fent una ullada al perfil dels catalans que van arribar a Austràlia entre el 1907 i la Segona Guerra Mundial i que posteriorment van sol·licitar la naturalització. Dels cent vuitanta-nou homes de la mostra de Price, quaranta-cinc o el 24%, residien a Victoria. Melbourne, el primer pied-à-terre dels catalans australians, tenia vint-i-sis sol·licitants. Tot i això, Sidney, amb divuit, havia superat la capital de Victoria. Queensland, amb vuitanta-un sol·licitants, o un 43% del total, era ara la principal destinació australiana de l'emigració catalana.

En termes d'origens en el vell món, Barcelona era la primera amb setanta-quatre. Girona, amb trenta-sis, havia pujat amb empenta al segon lloc, seguida de Tarragona i Mataró, amb setze i catorze respectivament. La vila d'Alella, una àrea d'enviament original, només tenia sis sol·licitants, una xifra molt per sota dels tretze de Vila-seca i els dotze de Sant Feliu de Guíxols.

Finalment, en termes d'especialització ocupacional, la comunitat catalana havia esdevingut més proletària.<sup>47</sup> Setanta-sis, o el 40% dels homes, eren treballadors i, dels vint-i-cinc de la indústria del menjar i el beure, vint-i-dos eren treballadors, no directors ni amos. Amb certa ironia, vint-i-dos homes eren plantadors de canya de sucre... un resultat que pocs haurien gosat predir el 1907 quan el nord de Queensland mirava de sortir-se'n amb els seus catalans.<sup>48</sup>

48. Hi ha hagut algunes consecucions de catalans prominents a Queensland en el segle vint que són mereixedores d'esment. Luis Amadeo Pares va esdevenir un distingit violinista i compositor, amb base a Brisbane. Entre 1923 i 1926 va tenir un programa propi de ràdio. El punt clau de la seva carrera musical va ser l'agost del 1927 quan va dirigir els esforços de més d'un miler de violinistes en concert a la Sala d'Exposicions de Brisbane presentant una composició pròpia, la popular cançó *La Cuna*. L'esdeveniment va atraure l'atenció internacional (Pares, L. A. *I Fiddled* [...], p. 87-95). El 1927, també Luis Amadeo Pares va inaugurar el Club Espanyol de Queensland i va fer una gira pels districtes del nord com a president amb la fi d'engendrar interès. Declara:

III. «Quan jo era allà, la població espanyola deixava les eines amb el veritable esperit del maïana i un remolí de gaubança em seguia d'un poble a l'altre. Cada dia a primera hora es reunia la gent a la porta del meu hotel, i a les nou el charivari ja era al màxim. Catalans, bascos, andalusos i molts altres cantaven per torn i ballaven a la manera de les seves províncies natives. Al vespre, assistien tots al concert i després feien un banquet.» (Pares, L. A. *I Fiddled* [...], p. 88-89).

V. Encara que sembla que el Club Espanyol original va tenir una vida curta, a la dècada del 1960 hi havia una Societat Espanyola del Nord de Queensland amb centre a Townsville. Encara que encabia tots els nacionals espanyols, era producte de les activitats d'uns quants catalans fervents d'Ayr. Sembla ser que, durant una sèrie d'anys, van celebrar en aquella ciutat el Dia de la Sardana per la Mare de Déu de Montserrat. Convidaven amb regularitat tots els espanyols del nord de Queensland a assistir a les danses folklòriques i altres festes (3 de setembre de 1971, carta d'Agustín Andarraga Elizaran, president de la Societat Espanyola del nord de Queensland, al director general de l'Instituto Español de Inmigración de Madrid). Un dels personatges fundadors de la Societat va ser el català Bruno Tapiolas, un ric plantador de sucre i negociant d'Ayr. Amb el temps muntaria un barri a la ciutat de Townsville amb el nom de «Barcelona Gardens». Va posar noms ibèrics als carrers, la majoria —per bé que no tots— amb un referent català. Els carrers es deien Tarragona, Sabadell, Lloret, Girona, Barcelona, Catalunya, Tapiolas, Droguet, Gaudí i Torrens. Finalment, hi ha un complex anomenat Paronella Park a Mena Creek, a prop d'Innisfail. José Paronella era de Barcelona i va arribar al nord de Queensland el 1911. Va treballar com a tallador de canya, miner, recol·lector de fusta i plantador. El 1926 va tornar a Catalunya, es va casar i va tornar amb la dona a Queensland. Abans de morir el 1948, José va construir un complex extraordinari que va adquirir gran renom a tot el nord de Queensland com a important centre d'atracció turística. Amb el nom de Paronella Park, consistia en un castell d'estil espanyol en un ambient tropical. El 1933 havia dividit el rierol de Mena per formar una caiguda d'aigües i una piscina, i per impulsar un innovador enginy hidroelèctric que donava energia al seu projecte. A la llarga, Paronella Park va comptar amb pistes de tennis, piscina, jardí, sala de ball, centre de recepció, cafè, cinema, museu, jardins tropicals, estació de servei i parc de caravanes. (*Innisfail Advocate*, 15 set. 1988:6).